

معیارهای انتخاب پوشش متناسب با سبک زندگی اسلامی از منظر آیات و روایات^۱

زینب خسروی نیا^۲

آزاده سالاری جانی^۳

چکیده

از مباحث مهم و اساسی که از دیرباز مورد توجه بوده، پوشش انسان است. اسلام پوشش خاصی را برای بشر در نظر نگرفته است، اما معیارهایی را برای آن تعیین کرده است. پوشش، علاوه بر تفکر و هویت فردی، فرهنگ یک جامعه را نشان می‌دهد، از این رو، جوامع غربی با هجمه فرهنگی، به ترویج الگوهای پوشش غربی در جوامع اسلامی می‌پردازند. هدف مقاله حاضر که به روش توصیفی-تحلیلی تدوین شده است، شناخت معیارهای انتخاب پوشش متناسب با سبک زندگی اسلامی از منظر آیات و روایات اسلامی است. از آنجا که سبک پوشش افراد در موقعیت‌های گوناگون، متفاوت است، در این تحقیق به بررسی معیارهای پوشش مناسب در درون و بیرون از منزل پرداخته شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که معیارهای پوشش مناسب در منزل، در برابر همسر؛ پوشش حداقلی و در برابر فرزند محدودتر از همسر، اما آزادتر از دیگر محارم است. معیارهای پوشش مناسب در بیرون از منزل، به پوشش‌های پسندیده و پوشش‌های ناپسند تقسیم می‌شود؛ پوشش‌های پسندیده در آیات و روایات اسلامی شامل: پوشش سفید، پوشش ضخیم، پوشش پاکیزه و آراسته، پوشش ساده است و پوشش‌های ناپسند شامل: پوشش با رنگ روشن و جذاب، پوشش حریر و نازک، پوشش شهرت، پوشش شبیه کفار و دشمنان و پوشش مخصوص مردان برای زنان و به عکس است که افراد باید در انتخاب سبک پوشش، براساس معیارهای اسلام عمل کنند.

واژه‌های کلیدی: معیار پوشش مناسب، سبک زندگی اسلامی، قرآن کریم، روایات اسلامی.

۱. تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۷/۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۱۹

۲. طلبه سطح ۴ تفسیر تطبیقی، استاذ حوزه علمیه خواهران استان هرمزگان. yaenamreza@vatanmail.ir

۳. دانش آموخته سطح ۵ حوزه علمیه الزهرا علیها السلام، بندرعباس. Azadesalari321@gmail.com

مقدمه

پوشش، یکی از ضروریات زندگی و از نیازهای اساسی بشر است که به اندازه طول تاریخ بشر سابقه دارد. پوشش، انسان را در برابر گرما و سرما و از همه مهمتر، آبرو حفظ می‌کند. سبک پوشش هر انسانی نشانگر تفکر، اعتقاد، شخصیت، هویت و فرهنگ فردی و اجتماعی یک جامعه است. از این رو، جامعه اسلامی بر اساس آیات و روایات اسلامی با تعیین چارچوب و شرایط، سبک پوشش مناسبی را ارائه می‌دهد تا به کمال فردی و اجتماعی برسد، اما امروز کشورهای غربی با تهاجمات فرهنگی بر جوامع اسلامی، به ترویج الگوهای غربی و فرهنگ بوهنگی می‌پردازند. برخی افراد با پیروی از سلیقه شخصی و دیدگاه غرب، دچار افراط و تفریط و عدم تشخیص پوشش مناسب در منزل و بیرون منزل شده‌اند. بر خلاف آموزه‌های اسلامی عمل می‌کنند و موجبات بروز مشکلاتی در خانواده و جامعه اسلامی را فراهم می‌آورند، مانند: تضعیف بنیان خانواده، انحرافات اخلاقی، گسترش فساد و شهوت و ناامنی در جامعه. بنابراین پرداختن به سبک پوشش اسلامی در موقعیت‌های مختلف مانند درون منزل و بیرون منزل می‌تواند به آرامش، امنیت، حفظ حریم خانواده و جلوگیری از ترویج سبک پوشش غربی بینجامد. از آنجا که سبک پوشش افراد در برابر محارم، همسر، فرزندان، اجتماع و ... متفاوت است، تحقیق حاضر در صدد تبیین معیارهای پوشش مناسب و پاسخ به این پرسش است که معیارهای انتخاب پوشش متناسب با سبک زندگی اسلامی در منزل و بیرون از منزل در آیات و روایات اسلامی چیست؟

تتبع در منابع نگاشته شده و مرتبط با موضوع تحقیق، نشان می‌دهد که درباره پوشش آثاری چند به رشته تحریر در آمده است که از آن جمله کتاب پوشش و آرایش از دیدگاه پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله اثر مریم معین السلام (۱۳۸۶) است. در این اثر، نویسنده به موضوعاتی مانند کیفیت پوشش زنان پیش از اسلام، دلایل تأکید اسلام بر پوشش مناسب زنان و پوشش کامل از دیدگاه اسلام پرداخته است. در دیگر تحقیق با عنوان «پوشش و لباس نظری به دیدگاه اسلامی» نوشته سیده مینا هاشمی (۱۳۸۶)، مباحثی چون اهمیت

لباس و پوشش، لباس‌های متنوع، جنس و رنگ لباس آمده است. همچنین در مقاله «سبک پوشش اسلامی از دیدگاه شهید مطهری» نوشته زهرا پورروستائی اردکانی و محمد علی محیطی اردکان (۱۳۹۲)، مفهوم سبک زندگی، معیارهای پوشش از دیدگاه شهید مطهری و فلسفه پوشش زن بیان شده است. به نظر میرسد در پژوهشهای پیشین کلیاتی درباره پوشش مناسب از نظر اسلام آمده است و مقاله حاضر به تبیین معیارهای پوشش اسلامی در درون و بیرون منزل از منظر آیات و روایات در پژوهشی مستقل پرداخته است. در این نوشتار، منظور از پوشش، لباس و هر چیزی است که با آن بدن پوشیده می‌شود.

۱. سبک پوشش در منزل

سبک زندگی، مجموعه‌ای از طرز تلقی‌ها، مدل‌ها، الگوها، ارزش‌ها، شیوه‌های رفتار، سلیقه‌ها، نوع مصرف و وسایل زندگی فردی است که معطوف به ابعاد هنجاری، رفتاری و معنایی زندگی اجتماعی او باشد و شماری از افراد در یک نوع سبک زندگی، اشتراکاتی پیدا می‌کنند که به صورت نمادین در جامعه مطرح و موجب هویت بخشی به شخص و گروه‌های اجتماعی می‌شود. به همین دلیل، هر آیین و مکتبی سعی می‌کند که سبکی از زندگی را به پیروانش ارائه دهد. آیین حیات بخش اسلام به عنوان خاتم ادیان و کامل‌ترین آن‌ها، سبکی از زندگی بشری را ارائه نموده است که از هر جهت جامع‌ترین و موافق‌ترین سبک‌ها یا حالات و گرایش‌های فطری آدمی است. این سبک که در زمینه‌های گوناگون و عرصه‌های مختلف زندگی بشر برنامه منسجم دارد، از طریق پیجویی منابع دین، یعنی قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام قابل اخذ و دستیابی است (عارفی جو، ص ۴۲-۴۳).

در اسلام کیفیت پوشش و میزان پوشش در منزل در برابر محارم متفاوت است. سبک پوشش در برابر محارم به سه دسته تقسیم می‌شود: سبک پوشش در برابر همسر؛ سبک پوشش در برابر فرزندان و سبک پوشش در برابر محارم دیگر که در ذیل به بررسی آن‌ها پرداخته شده است.

۱-۱. سبک پوشش در برابر همسر

یکی از مواردی که زن و شوهر باید به آن توجه کنند، نوع پوشش در برابر یکدیگر است؛ زیرا عدم توجه، سبب ناسازگاری و تنفر از هم می‌شود. به همین دلیل در سبک زندگی اسلامی، مباحث و معیارهایی به آن اختصاص داده شده تا موجب تحکیم نظام خانواده شود. در آیه ۵۸ سوره مبارکه نور به این مسئله اشاره شده است و عبارت «تضعون ثيابکم» به معنای کردن لباس و کتاپه از این است که اهل خانه در حالی باشند که چه بسا میل نداشته باشند بیگانگان در آن حال ایشان را ببینند (طباطبایی، بیتا، ج ۱۵، ص ۲۲۶). این بیان به این معنا است که اوقاتی برای همسران وجود دارد که می‌توانند پوششی غیر از اوقات دیگر که در حضور خانواده و فرزندان هستند، داشته باشند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «خیر النساء التي إذا دخلت مع زوجها فخلعت الدرع معه الحياء، وإذا لبست معه الحياء (حر عاملی، ۱۴۱۴ق، ج ۲۰، ص ۳۱)؛ بهترین زنان شما کسانی هستند که وقتی با همسر خود خلوت می‌کنند، لباس حیا را از تن می‌کنند و هنگامی که لباس را بر تن می‌کنند، حیا را با آن لباس می‌پوشند. در روایت دیگر آمده است: «خیر نسائکم العقیفه الغلمه عقیفه فی فرجها غلمه علی زوجها (هندی، بیتا، ج ۱۵، ص ۴۰۹)؛ بهترین زنان شما کسانی هستند که هم عقیف باشند و هم شهوتناک؛ عقیف در فرج‌هایشان (در اجتماع و در بین نامحرمان) و شهوتناک برای شوهرانشان». همچنین در آیه ۳۱ سوره مبارکه نور که به جایز بودن دیدن زینت‌های زن به محارم اشاره دارد، قبل از همه پوشش همسر را بیان می‌کند: ﴿... ولا یبدین زینتهن الا لبعولتهن...﴾؛ «... زیور خود را آشکار نکنند، جز برای شوهران و...».

زینت و آرایش زن از عوامل عمده جلب توجه مرد و رغبت او نسبت به همسر است و بر علاقه و محبت مرد می‌افزاید و موجب می‌شود که شوهر بیشتر به زن خود بیندیشد و حس تنوع طلبی و نوجویی او اشباع شود، از چشم چرانی و نظر بازی مرد نسبت به زنان بیگانه که عامل مهمی برای فرار از خانه و بروز طلاق و از هم پاشیدگی زندگی مشترک است، جلوگیری می‌کند (ویسی، بیتا، ص ۵۸). پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید:

« إن من خیر نساءکم الولود الودود الستیزه العزیزه فی اهلها الذلیلہ من بعلمها المتبرجہ مع زوجها الحصان عن غیره التي تسمع قوله و تطیع أمره، و إذا خلا بها بذلت له ما أراد منها و لم تبذل الرجل » (طوسی، بیّنات، ج ۷، ص ۳۵۹)؛ بهترین زنان شما کسانی هستند که بچه زا باشند، با شوهران خود مهربان باشند، با حجاب و پوشیده باشند، در بین طایفه خودشان با عزت باشند، در مواجهه با شوهران خود متواضع و نرمخو باشند، برای شوهران خودشان خود را آرایش و زینت دهند، در میان نامحرمان و در جامعه عقیف باشند، سخن شوهران خود را گوش داده و اطاعت کنند، هرگاه که با شوهران خود خلوت می‌کنند خود را کاملاً در اختیار آن‌ها بگذارند.»

در روایت دیگری از رسول مکرم اسلام ﷺ آمده است:

« جاءت امرأة إلى رسول الله ﷺ فقالت يا رسول الله ما حق الزوج على المرأة قال أكثر من ذلك فقالت فخيرني عن شي منه فقال ليس لها أن تصوم إلا بإذنه يعني تطوعا ولا تخرج من بيتها إلا بإذنه و عليها أن تطيب بأطيب طيبها و تلبس أحسن ثيابها و تزين بأحسن زينتها و تعرض نفسها عليه غدوه و عشيه و أكثر من ذلك حقوقه عليها (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۵، ص ۵۰۸)؛ زنی خدمت پیامبر ﷺ رسید و از حقوقی که مرد به زن دارد؛ پرسید. حضرت فرمود: یکی از حقوق شوهر به زن این است که خود را با بهترین عطرها معطر سازد و بهترین لباس هایش را بپوشد و به بهترین وجه خود را برای شوهرش زینت نماید.»

آراستگی و آرایش نیز منحصر در زنان برای مردان نمی‌شود، بلکه آرایش و آراستگی هر دو برای یکدیگر مطلوب است. همسر حق دارد از شوهرش بخواهد پوشش و لباس مورد علاقه او را بر تن کند و زن حق دارد چنین انتظاری از شوهرش داشته باشد؛ زیرا از توجه به مردان و زنان دیگر جلوگیری می‌نماید و خانواده را از آسیب بی‌توجهی به عفت و پاکدامنی مصون می‌دارد (ویسی، بیّنات، ص ۵۹)، پیامبر خدا ﷺ برای همسران خود در منزل از لباس‌های رنگ

روشن و شاد استفاده می‌کردند: « عن أبي عبد الله عليه السلام إن رسول الله صلى الله عليه وآله كانت له ملحفة مורسه يلبسها في أهله حتى يردع علي جسده» (حر عاملي، ۱۴۱۴ق، ج ۲، ص ۳۰)؛ امام صادق عليه السلام فرمود: پیغمبر خدا صلى الله عليه وآله روپوش قرمز رنگ داشتند که در خانه هنگامی که با اهل و عائله بودند به تن می‌کردند که گاهی [رنگ لباس] بر جسم او اثر می‌گذاشت». در حدیثی دیگر مالک بن أعین می‌گوید:

« دخلت على أبي جعفر عليه السلام و عليه ملحفة حمراء جديدة شديدة الحمرة فتبسمت حين دخلت. فقال كافي اعلم لم ضحكت؟! ضحكت من هذا الثوب الذي هو على إن التقيفة اكرهتني عليه و أنا احبها فاكرهتني على لبسها» (کلینی، ۱۳۸۸، ص ۴۱۵)؛ خدمت امام باقر عليه السلام شرف یاب شدم در حالی که رواندازی قرمز و نو که قرمزی آن شدید بود بر تن داشت و من تبسم کردم. حضرت عليه السلام فرمود: می‌بینم که می‌خندی، چرا می‌خندی؟! به خاطر این لباسی که بر تن من است خندیدی؟ به راستی که همسر ثقفی من مرا بر این کار مجبور کرده است، من او را دوست دارم و او مرا به پوشیدن این لباس ناچار کرده است». همچنین امام باقر عليه السلام می‌فرماید: «اكننا نلبس المعصفر في البيت (حر عاملي، ۱۴۱۴ق، ج ۲، ص ۳۰)؛ امام باقر عليه السلام فرمود: ما در خانه که هستیم لباس زرد رنگ می‌پوشیم».

این روایات دلالت بر این دارد که بر همسران لازم است در منزل از رنگ‌های روشن و متنوعی مانند قرمز، زرد، سبز و ... استفاده کنند و مطابق میل و خواسته یکدیگر لباس بپوشند و بی‌مبالاتی به آن مانع ایجاد فضای آرامش بخش و تحکیم نظام خانواده است.

۲-۱. سبک پوشش والدین در برابر فرزند

محیط خانواده، محیط پرورش است و پرورش فضایی سالم و پاک را می‌طلبد. روشن است که پرورش منحصر به پرورش توانایی‌های ذهنی و جسمی نیست، بلکه پرورش اجتماعی، اخلاقی و آداب و معنویت نیز در محیط خانواده فراهم می‌شود. روشن است

که تکیه و عمل به معیارهای الزامی دینی و تکالیف شرعی که محدود به اعمال خاصی هستند؛ تنها پرورش دینی و مذهبی را فراهم می‌سازد. اخلاق دینی و آداب خانوادگی و اجتماعی غیر از تکالیف دینی است و معیار در اخلاق و ادب صرف حلال و حرام شرعی نیست. از این رو، شاید از نظر شرعی با رعایت پوشش معین شده مرتکب عمل حرام نشویم، ولی نمی‌توان گفت که از این راه می‌توان به کمال نهایی رسید و از نظر اخلاقی نیز هرگز مرتکب عمل ناپسندی نشده‌ایم؛ چه بسیار کارهایی که از نظر فقهی شاید حرام نباشند، ولی از نظر اخلاق دینی و آداب خانوادگی و اجتماعی صددرصد مردود و ناپسند تلقی میشوند. بنابراین در خصوص پوشش صحیح تنها بکارگیری و رعایت معیارهای تکلیفی و فقهی (حلال و حرام) اولیه کافی نیست، از این رو اگر عملی و یا پوششی موجب گمراهی و ترتب مفسدهای باشد، از نظر شرعی و تکلیفی نیز حرام است (مرکز ملی پاسخ‌گویی به سوالات دینی، بیتا، ص ۷۷۳).

در سبک زندگی اسلامی باید به نوع و کیفیت پوشش توجه ویژه‌ای داشت؛ زیرا فرزندان در اخلاق، رفتار، پوشش و ... از والدین خود تقلید می‌کنند. از این رو، والدین باید الگوی مناسبی از حیا و عفاف برای فرزندانشان باشند و پوششی متناسب با آموزه‌های اسلامی داشته باشند تا فرزندانی با حیا، عفیف، متین پرورش دهند.

مقدار پوشش پدر و مادر و کیفیت آن نزد فرزندان، بستگی به سن فرزند دارد. مسلمانان مقدار پوشش مادر نزد پسر جوان باید بسیار متفاوت از زمانی باشد که فرزند وی سه ساله بوده است یا پوشش پدر نزد دختر جوانش باید متفاوت از وقتی باشد که کودک بوده است (همان)، آیه ۵۸ سوره نور می‌فرماید:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝﴾

«ای اهل ایمان! باید بردگانتان و کسانی از شما که به مرز بلوغ نرسیده‌اند [هنگام ورود به خلوت خانه شخصی شما] سه بار [در سه زمان] از شما اجازه بگیرند، پیش از نماز صبح، هنگام [استراحت] نیم روز که جامه‌هایتان را کنار می‌نهد، و پس از نماز عشاء: [این زمان‌ها] سه زمان خلوت شماست، بعد از این سه زمان بر شما و آنان گناهی نیست [که بدون اجازه وارد شوند: زیرا آنان] همواره نزد شما در رفت و آمدند و با یک دیگر نشست و برخاست دارید. این‌گونه خدا آیاتش را برای شما بیان می‌کند، و خدا دانا و حکیم است.»

آیه شریفه تصریح نموده است که فرزندی که به سن بلوغ نرسیده‌اند، باید در سه وقت: قبل از نماز صبح، نیمروز هنگامی که لباس‌های (معمولی) خود را بیرون می‌آورید و بعد از نماز عشا، برای ورود به اتاق والدین از آن‌ها اجازه بگیرند و در زمان‌های دیگر وارد شدن بدون اجازه اشکالی ندارد، اما فرزندی که به سن بلوغ رسیده‌اند باید در همه اوقات برای ورود به اتاق والدین از آن‌ها اذن بگیرند.

بنابراین پوشش والدین در خلوت خود باید با پوششی که در برابر فرزندان دارند، متفاوت باشد. آن‌ها در محیط خانواده می‌توانند پوششی راحت و آزاد داشته باشند، اما از پوشیدن لباس‌های تنگ و چسبان، تحریک‌کننده و جذاب، عریان یا نیمه‌عریان که برجستگی‌های بدن را نشان می‌دهد، اجتناب کنند تا از فحشا و بلوغ زودرس فرزندان جلوگیری شود.

۳-۱. سبک پوشش در برابر محارم دیگر

سبک پوشش زن و مرد در برابر محارم با پوشش در برابر نامحرمان متفاوت است. عده‌ای گمان می‌کنند فقط در برابر افراد نامحرم باید پوشش مناسب و وزین داشته باشند، در حالی که با توجه به آیات و روایات اسلامی، معیار پوشش در مقابل محارم مشخص می‌شود. آیه ۳۱ سوره مبارکه نور به پوشش زن در برابر محارم پرداخته است:

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ خُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْتَبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾؛

« به زنان با ایمان بگو: چشمان خود را از آنچه حرام است فرو بندند و شرمگاه خود را حفظ کنند، و زینت خود را (مانند لباس های زیبا، گوشواره و گردن بند) مگر مقداری که (طبیعتاً مانند انگشتر و حنا و سرمه، بر دست و صورت) پیدا است (در برابر کسی) آشکار نکنند و (برای پوشاندن گردن و سینه) مقنعه های خود را به روی گریبان هایشان بیندازند و زینت خود را آشکار نکنند، مگر برای شوهرانشان یا پدرانشان یا پسر شوهرانشان یا پسرانشان یا پسران شوهرانشان یا برادرانشان یا پسر برادرشان یا پسر خواهرشان یا زنان (هم کیش خودشان) یا بردگان زر خریدشان یا خدمت کارانشان از مردانی که ساده لوح و کم عقلاند و نیاز شهوانی حس نمی کنند و یا کودکانی که (به سن تمیز دادن خوب و بد نسبت به امیال جنسی) نرسیده اند و زنان نباید پاهایشان را (هنگام راه رفتن آنگونه) به زمین بزنند تا آنچه از زینت هایشان پنهان می دارند (به وسیله نامحرمان) شناخته شود. و شما ای مومنان! همگی به سوی خدا بازگردید تا (بر مشکلات دنیا و آخرت) پیروز شوید.»

طبق آیه شریفه، زنان نباید زینت خود را آشکار کنند مگر برای ۱۲ گروه: ۱. شوهرانشان، ۲. پدرانشان، ۳. پدر شوهرانشان، ۴. پسرانشان، ۵. پسران همسرانشان، ۶. برادرانشان، ۷. پسران برادرانشان، ۸. پسران خواهرانشان، ۹. زنان هم کیششان، ۱۰. بردگان، ۱۱. خدمتکاران مردی که حس شهوانی ندارند، ۱۲. کودکانی که از امور جنسی آگاه نیستند.

در این آیه، غیر از محارم سببی و نسبی به محارمی اشاره شده که پوشش در مقابل آنان مثل محارم است. غلامان و کنیزان، افراد سفیه و ابلهی هستند که تحت قیومیت دیگران هستند و شهوت مردانگی ندارند و اطفالی که بر عورت‌های زنان غلبه نیافته‌اند؛ یعنی آنچه از امور زنان که مردان تصریح به آن شرم دارند، اطفال زشتی آن را درک نمی‌کنند نیز جزو محارم به حساب آمده‌اند (طباطبایی، بی‌تا، ج ۱۵، ص ۱۵۶). مراد از زینت زنان، مواضع زینت است؛ زیرا اظهار خود زینت از قبیل گوشواره و دست بند حرام نیست؛ پس مراد از اظهار زینت، اظهار محل آن‌ها است (همان). در روایتی از امام باقر علیه السلام آمده است:

«فهو الثیاب و الکحل و الخاتم و خضاب الکف و السوار. و الزینة ثلاثه: زینة للناس، و زینة للمحرم، و زینة للزوج. فأما زینة الناس، فقد ذکرناه. و أما زینة المحرم، فوضع القلاده فما فوقها و الدمليج و ما دونه و الخلخال و ما أسفل منه. أما زینة الزوج، فالجسد کله» (نمازی، بی‌تا، ج ۴، ص ۳۹۷)؛ مقصود لباس و سرمه و انگشتر است؛ زینت سه نوع است: زینت برای مردم، زینت برای محرم، زینت برای همسر. زینت برای محرم جای گردنبند و هر چه بالای آن است میباشد، و دستبند و پایین تر از آن مچ دست تا انگشتان و خلخال و هر چه پایین آن است (قدم پا)؛ زینت برای شوهر تمام بدن است.

فقط شوهر می‌تواند به ظاهر و باطن بدن زن نگاه کند و زن در برابر محارم دیگرش؛ چون پدر و برادر معمولاً مو و دست‌ها و قدم‌هایش نمایان است. مرد و زنی که با هم محرمند (مانند خواهر و برادر) می‌توانند به بدن یکدیگر آن مقداری که در میان محارم معمول است نگاه کنند و غیر آن احتیاط آن است که نگاه نکنند (پلوردی، ۱۳۸۸، ص ۱۸۷).

بر زنان مسلمان در برابر مردان محرم، مانند فرزندان و برادران، پوشاندن دست‌ها تا آرنج، پاهای تا نیمه ساق، سر و گریبان لازم نیست، اما پوشش زن در برابر عمو و دایی، مانند پدر و برادر نیست؛ زیرا در شرع زمانی که این حد از پوشش سبب مشکل و حرج شود، حکم به عدم این مقدار از پوشش داده است، در حالی که عمو و دایی با زن در یک خانه زندگی

نمی‌کنند که پوشش او سبب سختی و حرج وی شود. در مورد محارم (غیر شوهر) هر قدر زن پوشیده‌تر باشد، بهتر است. تهییج شهوت در مورد محارم درجه اول از قبیل پدر و فرزند و عمو و برادر تقریباً صفر است، ولی جاذبه زن مخصوصاً اگر جوان و زیبا باشد، در محارم درجات بعدی بخصوص در محارم سببی از قبیل پدرشوهر و پسر شوهر بی‌تأثیر نیست (مطهری، ۱۳۹۰، ج ۱۹، ص ۵۲۹). زن مجاز است در برابر این دسته از محارم، تنها مو و گردن خود را نشان دهد یا از لباس‌های آزادتری همچون بلوز و شلوار استفاده کند، اما مسائل اخلاقی را باید رعایت بنماید. در نتیجه، زن حق ندارد از لباس‌های تنگ و محرک جنسی حتی در برابر برادر، پدر، عمو، دایی و پدرشوهر خود استفاده کند؛ زیرا این دسته از افراد نیز مستثنای از قوای جنسی نیستند، ولی حق رابطه‌ی جنسی بین این‌ها وجود ندارد (دهقانی، ۱۳۹۱، ص ۵۰).

مردان نیز مانند زنان باید در مقابل محارم خود (غیر همسر) پوششی متناسب با سبک زندگی اسلامی داشته باشند. مرد می‌تواند به جز عورتین، سایر بدن خود را نپوشاند، اما رعایت مسایل اخلاقی برای حفظ حیا و عفاف ضروری است. در نتیجه، بهتر است مرد در برابر این دسته از محارم از پوششی مناسب و اخلاقی استفاده کند (همان، ص ۵۱).

در سبک زندگی اسلامی پوشش مناسب، شخصیت، وقار، متانت، عفاف و حیا زن و مرد مسلمان را به دنبال دارد. بنابراین پوشش در برابر محارم غیر همسر بیشتر از زمانی است که در نزد همسر است و نوع پوشش نباید تحریک‌کننده و مهیج باشد.

۲. سبک پوشش بیرون از منزل

یکی از مواردی که در انتخاب پوشش متناسب با سبک زندگی اسلامی اهمیت دارد، تناسب نوع پوشش با موقعیت زمانی و مکانی است. از منظر دین مبین اسلام، پوشش در منزل با پوشش در بیرون از منزل متفاوت است، از این رو معیارهایی برای آن تبیین شده است که به برخی از آن‌ها اشاره خواهد شد.

۱-۲. پوشش‌های پسندیده

در متون دینی، سفارش‌هایی از اهل بیت علیهم‌السلام درباره نوع پوشش بیان شده است که به بیان مواردی از پوشش پسندیده در بیرون از منزل پرداخته می‌شود.

۱-۲-۱. پوشش سفید

در سبک زندگی اسلامی یکی از مسائلی که به آن توجه شده است؛ مسأله رنگ در پوشش و لباس است. پیامبر مکرم اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرمایند: «خیر ثیابکم البیاض (حر عاملی، ۱۴۱۴، ج ۳، ص ۳۵۶)؛ بهترین لباس‌ها سفید است». در خبری دیگر آمده است: «مِن أَحَبِّ ثِيَابِكُمْ إِلَى اللَّهِ التَّيَاضُ، فَضَلُّوا فِيهَا وَكَفَّنُوا فِيهَا مَوْتَاكُمُ؛ از محبوب‌ترین جامه‌های شما نزد خدا، جامه سفید است. پس با جامه سفید نماز بخوانید و مردگان خود را در پارچه سفید کفن کنید» (محمدی ری‌شهری، ۱۳۸۸، ج ۱۰، ص ۲۳۴).

انتخاب رنگ سفید برای لباس به دلیل آن است که آلودگی را زود نمایان می‌کند. از این رو، انسان در صدد رفع آن بر می‌آید. این رنگ شادی آور بوده و مانع جذب آفتاب است. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم می‌فرمایند: «البسوا البیاض فانه اطیب و اطهر (فیض کاشانی، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۷۵۷)؛ لباس‌های سفید بپوشید، زیرا تمیزتر و پاکیزه‌تر است». در روایات آمده است که امام علی علیه‌السلام بیشتر لباس سفید می‌پوشیدند (حر عاملی، ۱۴۱۴، ج ۳، ص ۳۶۵). امام باقر علیه‌السلام می‌فرمایند: «لیس من ثیابکم شیء أحسن من البیاض (طبرسی، بی‌تا، ص ۱۰۴)؛ هیچ لباسی زیباتر از لباس سفید رنگ نیست».

در متون دینی، پوشیدن لباس سفید توصیه شده است؛ اما امروز پوشیدن آن توسط زنان در خارج از منزل در برابر نامحرمان ناپسند است و موجب جلب توجه دیگران می‌شود. پس زنان مسلمان باید در پوشش خود رنگی را انتخاب کنند که عرف غالب جامعه باشد و از انگشت‌نما شدن جلوگیری کند. رنگ سیاه برای مردان مکروه است، اما برای زنان کراهت ندارد، زیرا آنان را پوشیده‌تر می‌کند. در روایت آمده است: «کان رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم یکره السواد إلا فی ثلاث الخلف و العمامع و الکساء؛ پیامبر خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم رنگ مشکی را را مکروه می‌دانست مگر در

سه چیز: کفش، عمامه و عبا» (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۸، ص ۴۱۹). چادر مشکی در عنوان عبا است و مکروه نیست، بلکه رنگی سنگین و مناسب برای زنان است؛ زیرا موجب جلب توجه و تحریک مردان نامحرم نمی‌شود. البته این مسأله به معنای آن نیست که باید همه لباس‌های زنان، سیاه باشد، بلکه آن‌ها می‌توانند از رنگ‌های روشنی که نامحرمان را تحریک نمی‌کند، استفاده کنند. بنابراین رنگ مناسب برای بیرون از منزل و در برابر نامحرمان باید به گونه‌ای انتخاب شود که تمام معیارهای پوشش اسلامی را دارا باشد.

۲-۱-۲. پوشش ضخیم

یکی دیگر از معیارهای پوشش پسندیده در بیرون از منزل که در سبک زندگی اسلامی مورد توجه واقع شده است، ضخیم بودن لباس و پرهیز استفاده از لباس‌های بدن نما و حجم نما است. در روایت آمده است: «علیکم بالصفیق من الثیاب، فإن من رق ثوبه رق دینه (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۰، ص ۲۱۰)؛ بر شما باد پوشیدن لباس ضخیم، همانا آنکه لباسش نازک شود، دینش سست می‌شود».

پوشش ضخیم و کلفت دارای آثاری است که در بعضی از روایات به آن اشاره شده است: «یا اباذر البس الخشن من اللباس و الصفیق من الثیاب لئلا یجد الفخر فیک مسلکاً؛ پیامبر ﷺ فرمودند: ای اباذر! لباس زیر بپوش و جامه درشت و ضخیم بپوش تا فخر و غرور به وجود تو راه نیابد». در روایت دیگر آمده است: «خطب علی الناس و علیه إزار کرپاس غلیظ، مرقوع بصوف، فقیل له ذلک، فقال: یخشح القلب، و یقندی به المؤمن (مجلسی، ۱۴۰۳، ج ۱۷۹، ص ۲۳۱۲)؛ علی علیه السلام در حالی که جامه کرپاسی درشت و وصله‌دار با وصله پشمی پوشیده بود، برای مردم خطبه خواند. در این باره به حضرت ایراد گرفته شد. امام ﷺ فرمود: این جامه، دل را متواضع می‌کند و مؤمن از آن الگو می‌گیرد».

پوشیدن لباس‌های ضخیم مانع تحریک، جلب توجه، غرور و فتنه و فساد است. از این رو انسان باید به گونه‌ای لباس بپوشد که حجم بدنش نمایان نشود تا مورد وسوسه و طمع بیماردلان قرار نگیرد.

۲-۱-۳. پوشش پاکیزه و آراسته

از معیارهای پوشش در سبک زندگی اسلامی، پاکیزگی و آراستگی لباس است. خداوند، مظهر طهارت و زیبایی است و آراستگی را دوست دارد: «إِنَّ اللَّهَ يَحِبُّ الْجَمَالَ وَالتَّجَمُّلَ وَ يَبْغِضُ الْبُيُوسَ وَالتَّبَاؤُسَ»؛ به راستی خداوند زیبایی و خودآرایی را دوست دارد و تیره بختی و تظاهر به آن را دشمن می‌دارد» (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۸، ص ۳۹۸). انسان نیز فطرتاً تمیزی و زیبایی را دوست دارد. از ژولیدگی، زشتی و کثیفی نفرت دارد. رسول خدا ﷺ همواره به پاکیزگی لباس توجه داشتند و در مورد نظافت جامه می‌فرمودند: «مَنْ اتَّخَذَ ثَوْبًا فَلْيَنْظِفْهُ (حر عاملی، ۱۴۱۴، ج ۵، ص ۱۴)؛ هر کس لباسی تهیه می‌کند و می‌پوشد آن را تمیز کند».

امیرالمؤمنین علیؑ درباره آثار لباس تمیز می‌فرمایند: «التَّيْفُ مِنَ الثِّيَابِ يَذْهَبُ الْهَمَّ وَ الْحُزْنَ وَ هُوَ طَهْرٌ لِلصَّلَاةِ؛ لباس تمیز، غم و اندوه را از بین می‌برد و بسان وضو برای نماز است» (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۸، ص ۴۰۷). در خبر دیگری آمده است: «غَسَلَ الثِّيَابَ يَذْهَبُ الْهَمَّ وَ الْحُزْنَ (ابن بابویه، ۱۳۶۲، ج ۲، ص ۶۱۲)؛ شستن لباس، غم و ناراحتی را از بین می‌برد».

پاکیزه و تمیز بودن لباس به تنهایی کافی نیست و باید به آراسته بودن لباس هم توجه داشت. البته منظور از آراستگی در بیرون از منزل، غیر از تبرج، خودنمایی و تحریک به وسلیه آشکارکردن زینت است؛ بلکه منظور نوع پوشش است که باید از هرگونه کثیفی و ژولیدگی و نامنظمی به دور باشد. شستن و اتو کردن لباس‌ها، استفاده از عطر، تناسب لباس‌ها از نظر جنس، رنگ و ... جزو آراستگی است. در اخبار آمده است: «أَبْصَرَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَجُلًا شَعَثَا شَعْرَ رَأْسِهِ وَسَخَّهَ ثِيَابَهُ سَيَّأَهُ حَالَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ الدِّينَ الْمَتَعَةَ وَ اظْهَارَ النِّعْمَةَ وَ بَثَسَ الْعَبْدَ الْقَاذِرَةَ (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۶، ص ۲۳۹)؛ پیامبر ﷺ مردی را دید که موهای سرش ژولیده، لباسش کثیف و سر و وضعش پریشان بود، به او فرمود: بهره بردن از نعمت‌های الهی و نمایاندن نعمت جزو دین است و بدترین بنده شخص چرکین و کثیف است».

امیرمؤمنان علیؑ نیز درباره آراستگی می‌فرمایند: «لَيْتَ زَيْنَ أَحَدِكُمْ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ كَمَا لَيْتَ زَيْنَ لِلْغَرِيبِ الَّذِي يَحِبُّ أَنْ يَرَاهُ فِي أَحْسَنِ الْهَيْئَةِ (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۸، ص ۳۹۷)؛ هر کدام از شما

باید خود را برای برادر مسلمانش بیاراید؛ همانطور که خود را برای شخص غربی که دوست دارد آن شخص او را در بهترین حالت ببیند، می‌آراید».

از روایات اسلامی در مورد پاکیزگی و آراستگی پوشش استفاده می‌شود که انسان باید همیشه بویژه هنگام برخورد با دیگران یا ظاهری تمیز و آراسته در معرض دید هم‌نوعان خود ظاهر شود. بنابراین پاکیزه بودن لباس، شخصیت و فرهنگ انسان را نشان می‌دهد و آراستگی سبب ایجاد نشاط و استحکام روابط اجتماعی است.

۲-۱-۴. پوشش ساده

ساده پوشی به عنوان یکی از مظاهر ساده زیستی و رهایی از تعلقات مادی است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله این‌گونه به زندگی و دنیا می‌نگریست و هرگز ارزش انسان را در لباس نمی‌دید (محدثی، ۱۳۸۶، ص ۶۲). آن حضرت می‌فرمودند: «إني ألبس الغليظ، وأجلس على الأرض، وأركب الحمار بغير سرج، وأردف خلقى، فمن رغب عن سنتي فليس مني (محمدی ری شهری، ۱۳۸۸، ج ۱۰، ص ۲۳۵، ح ۱۸۱۷۲)؛ پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمودند: من جامه درشت می‌پوشم و روی زمین می‌نشینم و الاغ بی پالان سوار می‌شوم و یک نفر را هم پشت سرم سوار می‌کنم. پس هر که از سنت من روی گرداند، از من نیست».

در سبک زندگی اسلامی، تجمل‌گرایی و فخر فروشی از ردایل اخلاقی است و ساده پوشی و تواضع در نوع و کیفیت پوشش از فضایل اخلاقی است. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «خطب علی الناس و علیه إزار کرباس غلیظ مرقوع بصوف، فقیل له فی ذلك، فقال: یخشع القلب و یقتدی به المؤمن»؛ علی علیه السلام در حالی که جامه کرباسی درشت و وصله دار با وصله پشمی پوشیده بود، برای مردم خطبه خواند. در این باره به حضرت ایراد گرفته شد. امام علیه السلام فرمود: این جامه، دل را متواضع می‌کند و مؤمن از آن الگو می‌گیرد» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۸، ج ۱۰، ص ۲۳۶). تجمل‌گرایی سبب عجب و غرور، گسترش فساد و انحطاط اخلاقی در جامعه اسلامی می‌شود، در حالی که ساده زیستی و ساده پوشی، تواضع و آسودگی خاطر را به ارمغان

می آورد. در صدر اسلام، مسلمین زندگانی ساده‌های داشتند و ایمان اسلامی (از راه برانگیختن آنان به ساده‌زیستی و بی‌نیازی و ترک پرمصرفی) از آنان امتی استوار و نیرومند و متکی به خود، ساخته بود؛ و به سبب همین صفات ارزشمند بود که بر هر کسی که با آنان می‌جنگید، پیروز می‌شدند، اما از آن به بعد در نعمت‌های رنگارنگ غرق شدند و به اشرافی‌گری و اسراف روی آوردند و آن روحیات والایی را که با آن‌ها خو گرفته بودند، از دست دادند. پس راز ماندگاری جامعه انقلابی، ساده‌زیستی و دوری از تجمل است (جباری، ۱۳۸۸، ص ۸۴).
زید بن وهب می‌گوید:

« قدم علی علیه السلام وفد من اهل البصره فبههم رجل من رؤسا الخوارج یقال له الجعد بن نعجه و قال له فی لباسه فقال: هذا أبعد لی من الکبر و أجد أن یقتدی بی المسلم (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۳۳، ص ۴۳۵)؛ پس از جنگ جمل گروهی از مردم بصره که در میان آن‌ها مردی از سرکردگان خوارج به نام جعد بن نعجه بود، خدمت حضرت علی علیه السلام رسید. وقتی لباس ساده امام علیه السلام را دیدند، جعد از روی تمسخر گفت: چه چیز باعث شد که از پوشیدن لباس خوب خودداری می‌کنی؟ حضرت علیه السلام پاسخ داد: این لباس ساده مرا از غرور زدگی دور می‌کند و ساده پوشی بهترین روش است.»

پیام این‌گونه احادیث این است که مسلمانان با رعایت نظافت و انتخاب جنس خوب در پوشاک، در زندگی ساده زیست باشند و تجمل‌گرا نباشند (جوادی آملی، ۱۳۹۲، ص ۱۵۸).

۲-۲. پوشش‌های ناپسند

در تعالیم دین اسلام، علاوه بر بیان معیارهای پوشش پسندیده به معیارهای پوشش ناپسند در بیرون از منزل اشاره شده است که این معیارها عبارتند از:

۲-۲-۱. پوشش رنگ روشن و جذاب

در سبک زندگی اسلامی، پوشیدن لباس‌های رنگی به خودی خود اشکال ندارد. در

روایتی محمد بن مسلم از یکی از دو امام بزرگوار امام محمد باقر علیه السلام یا امام جعفر صادق علیه السلام نقل می‌کند: «لا بأس بلبس المعصفر؛ پوشیدن لباس رنگی ایرادی ندارد» (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۸، ص ۴۱۴)، اما یکی از معیارهای پوشش ناپسند در بیرون از منزل، استفاده از لباس‌هایی با رنگ روشن و زننده است. در روایات اسلامی، در اصل پوشش قرمز رنگ اشکالی وارد نشده است، اما پوشیدن آن جز در عروسی و برای همسر مکروه است. امیر مومنان علی علیه السلام می‌فرماید: «نهائی رسول الله صلی الله علیه و آله عن لبس الشبهه و لا أقول نهاکم عن لباس المعصفر المقدم؛ پیامبر خدا صلی الله علیه و آله مرا از پوشیدن لباس شهرت منع نمود، ولی نمی‌گویم که شما را از پوشیدن لباس قرمز نهی نموده است» (همان، ج ۴)، امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «یکره المقدم ألا للعروس؛ لباس قرمز جز برای عروس و داماد مکروه است» (همان، ص ۴۱۵).

بر اساس روایات اسلامی، استفاده از رنگ‌های جذاب و شاد در بیرون از منزل و در برابر نامحرمان مناسب نیست، زیرا این گونه رنگ‌ها مهیج بوده و سبب تحریک جنس مخالف است. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «ایاکم و الحمرة فانها أحب الزينه إلى الشيطان؛ از سرخی پرهیزید، زیرا سرخی از همه زینت‌ها نزد شیطان محبوب تر است» (پابنده، ۱۳۸۳، ص ۷۹). زنان و مردان مسلمان در انتخاب رنگ مناسب با معیارهای سبک زندگی اسلامی باید توجه ویژه‌ای داشته باشند؛ شرایط و ضوابط درباره انتخاب رنگ در شرع مقدس را مد نظر قرار دهند و از استفاده از رنگ‌هایی، مانند قرمز، زعفرانی، زرد و... که در بیرون از منزل موجب جلب توجه و ایجاد مفسده در جامعه اسلامی است، اجتناب کنند.

۲-۲-۲. پوشش حریر و نازک

یکی دیگر از معیارهای پوشش ناپسند، نازک بودن لباس است که در سبک زندگی اسلامی استفاده از آن در بیرون از منزل، نهی شده است. پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرماید: «من لبس الحریر فی الدنيا لم یلبسه فی الآخرة (المندری، بی تا، ج ۳، ص ۹۶)؛ هر که در دنیا حریر بپوشد، در آخرت آن را نخواهد پوشید». گاهی با شکلی از پوشش رو به رو هستیم که در اصل، برهنگی

را احیا کرده است! لباس های نازک و بدن نما در حقیقت، برهنگی را احیا می کنند؛ زیرا هدف از پوشش، که حفظ خویشتن داری و جلوگیری از افسار گسیختگی جنسی است. با این گونه لباس ها محقق نمی شود (گروهی از نویسندگان، بیتا، ص ۹۹) در روایتی آمده است: «إِنَّ أَسْمَاءَ بِنْتَ أَبِي بَكْرٍ دَخَلَتْ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ عَلَيْهَا ثِيَابٌ رِيقًا، فَأَعْرَضَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقَالَ: يَا أَسْمَاءُ، إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَلَغَتْ الْمَحِيضَ لَمْ يَصْلُحْ أَنْ يُرَى مِنْهَا إِلَّا هَذَا. وَأَشَارَ إِلَى وَجْهِهِ وَ كَفْفِيهِ (محمّدی ری شهری، ۱۳۸۸، ج ۱۰، ص ۲۴۶): اسماء دختر ابو بکر در حالیکه لباس های نازکی به تن داشت، نزد رسول خدا ﷺ رفت. رسول خدا ﷺ از او روی گرداند و با اشاره به صورت و دست های خود فرمود: ای اسماء! زن وقتی به سن قاعدگی رسید، دیگر درست نیست که از او جز این قسمت ها دیده شود.»

استفاده زنان مسلمان از لباس نازک و حریر در بیرون از منزل مصداقی از لباس شهرت است و سبب تحریک غریزه جنسی مردان می شود و طبق روایتی از پیامبر ﷺ، هلاکت و نابودی جامعه اسلامی را در پی دارد: «هلاک نساء امتی فی الأحرین الذهب و الثیاب الرقاق (دیلمی، ۱۳۷۱، ص ۱۸۳)؛ هلاکت زنان امت من در جمع طلا و پوشیدن لباس نازک است.» البته تأکید بر عدم استفاده از لباس حریر و نازک فقط برای زنان نیست و شامل مردان هم می شود، بجز در مواردی که استفاده آن استثناء شده است. پیامبر اکرم ﷺ می فرمایند: «حُرِّمَ لِبَاسُ الْحَرِيرِ وَ الذَّهَبِ عَلَى ذُكُورِ أُمَّتِي وَ أُجِلَّ لِأَنَابِهِمْ؛ پوشیدن حریر و طلا برای مردان اتمم حرام و برای زنانشان حلال گشته است» (محمّدی ری شهری، ۱۳۸۸، ج ۱۰، ص ۲۴۶). پوشیدن چنین لباسی برای زن فقط در برابر همسر توصیه شده است. امام صادق علیه السلام می فرمایند: «لا یلبس الرجل الحریر و الدیاج إلا فی الحرب؛ مرد بجز در جنگ نباید جامه حریر و دیبا بپوشد» (همان، ص ۲۴۷)؛ زیرا لباس حریر سبب غرور در فرد می شود که در حالت عادی امری مذموم و ناپسند است؛ در حالی که در زمان جنگ امری مطلوب و پسندیده است و در آن تقویت قوای مسلمانان و تضعیف دشمنان است. در هر حال، استفاده از پوشش حریر و نازک در

سبک زندگی اسلامی در مورد زن و مرد بسیار مذموم است و جامعه اسلامی را با مخاطرات جدی روبرو می‌سازد.

۲-۲-۳. پوشش شهرت

یکی از اموری که در سبک زندگی اسلامی از آن نهی شده است، لباس شهرت است. لباس شهرت، لباسی است که پوشیدن آن برای شخص، به خاطر رنگ یا کیفیت دوخت یا مندرس بودن آن و علل دیگر مناسب نیست، به طوری که اگر آن را در برابر مردم بپوشد، توجه آنان را به خود جلب نموده و انگشت نما می‌شود (خامنه‌ای، ۱۳۸۹، ص ۳۰۱). در اخبار آمده است: «النَّبِيُّ ﷺ عَنْ لُبَيْتَيْنِ: الْمَشْهُورَةَ فِي حُسْنِهَا، وَالْمَشْهُورَةَ فِي قُبْحِهَا؛ پیامبر خدا ﷺ از پوشیدن دو نوع لباس نهی فرمودند: لباسی که به زیبایی شهره (انگشت نما) باشد و لباسی که به زشتی شهره باشد (محمدی ری شهری، ۱۳۸۸، ج ۱۰، ص ۲۳۷). باید توجه کرد که شهرت حتی اگر خیر هم باشد، خوب نیست و انسان باید از آن دوری کند تا به آن گرفتار نشود. امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «الشَّهْرَةُ خَيْرُهَا وَشَرُّهَا فِي النَّارِ؛ خوب و بد شهرت در آتش است» (کلینی، ۱۳۸۸، ج ۸، ص ۴۰۹).

در تعالیم اسلامی استفاده از هرگونه لباسی که غیر عادی و مخالف با عرف جامعه باشد، منع شده است و پوشش عادی و رایج هر جامعه‌ای را به عنوان بهترین پوشش آن زمان معرفی کرده‌اند. حماد بن عثمان گوید: خدمت امام صادق علیه السلام حضور داشتم. ناگاه مردی به ایشان گفت: خداوند کارهای شما را اصلاح کند! شما بیان نمودید که علی ابن ابی طالب علیه السلام لباس خشن و پیراهن چهار درهمی و مانند آن می‌پوشید و بر تن شما لباسی فاخر و مرغوب می‌بینم! حضرت علیه السلام به او فرمود: به راستی که علی بن ابی طالب علیه السلام در دورانی چنین لباسی می‌پوشید که زشت و ناشناخته محسوب نمی‌شد و اگر آن لباس‌ها را در این دوران می‌پوشید، به آن شهرت می‌یافت. پس بهترین لباس هر زمانی، لباس اهل آن زمان است (همان، ص ۴۰۷). شهرت فقط در لباس و نوع پوشش نیست، بلکه عبادت، زهد، سبک زندگی و

حتی وسیله نقلیه را شامل می‌شود. امام صادق علیه السلام فرمود: «کفی بالمرء خزیاً أن یلبس یشهرة أو یرکب دابة مشهورة؛ همین رسوایی برای انسان کافی است که لباسی بپوشد یا سوار بر مرکبی شود که او را انگشت نما کند» (همان، ص ۴۰۸). شهرت در عبادت نیز نزد خداوند مذموم است؛ زیرا سبب عجب، ریا و غرور می‌شود. در روایتی امام رضا علیه السلام فرمودند: «من شهر نفسه بالعبادة فاتهموه علی دینه فإن الله (عزوجل) یکره شهرة العبادة و شهرة الناس (مجلسی، ۱۴۰۳ق، ج ۷، ص ۲۵۲)؛ هر کس خودش را به عبادت شهرة سازد، به دین داری او بدگمان باشید؛ زیرا خداوند عزوجل از شهرت در عبادت و شهرت در لباس نفرت دارد». همچنین پیامبر صلی الله علیه و آله می‌فرمایند: «من لبس مشهوراً من الثیاب أعرض الله عنه یوم القیامة؛ هر کس از لباس‌های شهرت بپوشد، خداوند در روز قیامت از او روی بگرداند» (محمدی ری شهری، ۱۳۸۸، ج ۱۰، ص ۲۴۶). بنابراین طبق فرمایش امام صادق علیه السلام، باید لباسی پوشید که نه به آن شهرت پیدا کرد و نه باعث خفت شود (همان، ص ۲۳۸).

۲-۲-۴. پوشش شبیه پوشش کفار و دشمنان

اسلام، مخالف تسلط کفار بر مسلمین است. در قرآن کریم آمده است: «... و لن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلاً» (نساء: ۱۴۱)؛ «و خدا هرگز هیچ راه سلطه‌ای به سود کافران بر ضد مؤمنان قرار نداده است». بدین ترتیب مؤمنان نباید به گونه‌ای عمل کنند که دشمنان دین بر آنان مسلط شوند. از جمله خطرناک‌ترین نوع تسلط کفار بر مسلمین، تسلط فرهنگی و اقتصادی است و تقلید از نوع پوشش دشمنان دین، از همین مقوله است. آمارهای رسمی به خوبی بیانگر آن است که تقلیدهای کورکورانه و مُدپرستی غربی تا چه میزان در ایجاد بحران اخلاقی و مشکلات اقتصادی تأثیرگذار بوده است (ر.ک: رکنی لموکی، ۱۳۸۶، ص ۶۳). امام علی علیه السلام می‌فرمایند: «فانه قل من تشبه بقوم إلا أو شک أن یکون منهم (نهج البلاغه، حکمت ۲۰۷)؛ کسی که خود را شبیه قومی سازد، احتمال زیادی وجود دارد که جزء آنان شود». از این رو، طراحی، دوخت و مُدل لباس فرد مؤمن باید لباس مرسوم و متداول اهل ایمان باشد؛ چرا که در غیر این صورت جامعه اسلامی به جوامع کفر تبدیل می‌شود.

روایات اسلامی، مسلمانان و مؤمنان را از تشبیه به کفار و دشمنان در رفتار، آداب، اخلاق و ... نهی کرده‌اند. امام صادق علیه السلام می‌فرماید: خداوند به یکی از پیامبران وحی کرد: «قل للمؤمنین لا تلبسوا لباس أعدائ و لا تطعموا مطاعم أعدائ و لا تسلكوا أعدائ فتكونوا أعدائ کما هم أعدائ (حر عاملی، ۱۴۱۴ق، ج ۴، ص ۳۸۵)؛ به مؤمنان بگو که در لباس، خوراک و آداب و رسوم، دشمنان خدا را سرمشق قرار ندهید که اگر چنین کنید، شما هم مثل آنان دشمنان خدا محسوب می‌شوید». در سبک زندگی اسلامی، وظیفه شرعی و دینی ما، تبعیت از گفتار و رفتار معصومین علیهم السلام در تمام امور دینی و زندگی است. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «لا تزال هذه الأمة بخیر ما لم یلبسوا لباس العجم و یطعموا أطعمه العجم فإذا فعلوا ذلك ضربهم الله بالذل (برقی، بی‌تا، ص ۴۱۰)؛ حال این امت همواره نیکو خواهد بود تا زمانی که لباس بیگانگان را نپوشند و غذاهای آنان را نخورند، اما آن زمان که به لباس و غذای بیگانگان روی آوردند، خداوند آن‌ها را ذلیل (زیر دست) خواهد کرد».

بنابراین، افرادی که ابتدا در مسائل جزئی از فرهنگ بیگانه و غربی تقلید کرده‌اند، به مرور زمان باعث تغییر در ماهیت، شخصیت و فرهنگ خود شده‌اند که این تغییر منجر به انحطاط و انحراف جامعه اسلامی و ذلت و خواری مسلمین خواهد شد.

۲-۲-۵. پوشیدن لباس مخصوص مردان برای زنان و برعکس

خداوند دو غریزه و طبیعت متفاوت در زن و مرد ایجاد کرده است. همچنین از نظر جسم و اندام نیز آن دو را متمایز ساخته است. بنابراین اگر هر کدام از آن دو، خود را شبیه دیگری کند و یا لوازمی همچون لباس دیگری را استفاده نماید، در واقع به نادرستی، بر خلاف غریزه و طبیعت الهی خویش عمل کرده است (رکنی لموکی، ۱۳۸۶، ص ۸۶). امام صادق علیه السلام می‌فرماید: «لعن رسول الله صلی الله علیه و آله المخنثین من الرجال، و المترجلات من النساء (متذری، بی‌تا، ج ۳، ص ۱۰۳)؛ همانا رسول خدا صلی الله علیه و آله مردانی که خود را شبیه زنان می‌کردند و همچنین زنانی که خود را (نزد نامحرمان) آرایش می‌کردند، لعنت می‌کرد. در روایت آمده است: «کان رسول الله صلی الله علیه و آله یزجر الرجل أن یتشبه بالنساء و ینهی المرأه أن تشبه بالرجال فی لباسها (حر عاملی، ۱۴۱۴ق،

ج ۵، ص ۲۵؛ رسول خدا ﷺ از اینکه مرد خود را شبیه زنان کند، نفرت داشت و از اینکه زن خود را در پوشش شبیه مردان کند، نهی می‌کرد».

بنابر تعالیم اسلامی، زن و مرد باید طبق خصوصیات و خلقیاتی که در فطرتشان است، رفتار کنند تا نظم و هماهنگی جهان خلقت از تعادل خود خارج نشود. اگر زنان رفتار مردانه داشته باشند و مردان نیز شبیه زنان رفتار کنند، جامعه دچار انحرافات روحی، اخلاقی، جنسی و دوگانگی شخصیت خواهد شد و هرکس از وظایف خود شانه خالی خواهد کرد. در نتیجه زندگی بشر دچار تزلزل خواهد شد. به همین دلیل در سبک زندگی اسلامی عدم تشبه به جنس مخالف نهی شده است.

نتیجه‌گیری

پوشش امری فطری است که از زمان آدم و حوا وجود داشته است و در موقعیت‌های مختلف، متفاوت است که هر چه سبک پوشش با معیارهای انسانی و اسلامی هماهنگ‌تر باشد، نشانگر کمال انسانی خواهد بود. دین مبین اسلام با توجه به شرایط و موقعیت‌های گوناگون، معیارهای مناسبی از پوشش را عرضه نموده است، اما پوشش خاصی را برای فرد در نظر نگرفته است، بلکه انتخاب آن را بر عهده خود فرد گذاشته است که باید با توجه به آموزه‌های اسلامی و متناسب با عرف جامعه، سبک پوشش خود را انتخاب کند تا به اعتلای جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، یاری برسانند.

در این مقاله با توجه به آیات و روایات اسلامی، سبک پوشش افراد در موقعیت‌های مختلف درون منزل و بیرون از منزل بیان شد. نتایج تحقیق نشان داد که سبک پوشش درون منزل در برابر همسر، پوشش حداقلی است و هیچ محدودیتی ندارد، اما در برابر فرزندان محدودتر از همسر است و والدین باید سبک مناسبی از پوشش را در برابر آنان رعایت کنند، زیرا فرزندان در محیط خانواده، حیا، احترام، انتخاب و تشخیص نوع پوشش در مواقع مختلف را می‌آموزند. سبک پوشش در برابر محارم دیگر، آزادتر از نامحرمان است، اما باید

با توجه به حیا و عفت از پوششی مناسب استفاده کرد. سبک پوشش در بیرون از منزل دارای معیارهای پسندیده و ناپسند است؛ از جمله معیارهای پسندیده پوشش این است که پوشش باید دارای رنگی مناسب و سنگین و مطابق عرف جامعه باشد تا از انگشت نما شدن، جلوگیری شود. در متون دینی، رنگ سفید برای مردان و رنگ‌های تیره و غیرجذاب، برای زنان توصیه شده است. پوشش علاوه بر پوشاندن کل بدن باید حجم بدن را هم بپوشاند، از این رو فرد باید از پوشش‌های ضخیم که بدن نما نیست؛ استفاده کند. علاوه بر این، پوشش باید پاکیزه و آراسته و به دور از کثیفی و ژولیدگی باشد. همچنین پوشش ساده باشد و از تجمل‌گرایی و فخر فروشی پرهیز کرد. معیارهای پوشش ناپسند، استفاده از پوشش‌های رنگی جذاب و تحریک کننده است که باید از پوشیدن آن در بیرون از منزل اجتناب کرد. پوشش نازک و حریر، مصداقی از لباس شهرت است که باعث تحریک غریزه جنسی می‌شود. اسلام پوشیدن لباس شهرت را منع کرده است؛ زیرا سبب جلب توجه و انگشت نما شدن می‌شود. همچنین اسلام، مخالف تقلید از پوشش کفار و دشمنان است؛ زیرا موجب ذلت و خواری مسلمین خواهد شد. اگر مردان رفتار و پوشش زنانه و زنان رفتار و پوشش مردانه داشته باشند، دچار انحرافات اخلاقی و دوگانگی شخصیت خواهند شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع

- قرآن کریم، ترجمه: حسین انصاریان، چاپ پنجم، قم، احسان، ۱۳۹۵ش.
- نهج البلاغه، ترجمه: محمد دشتی، چاپ سیزدهم، قم: مشهور، ۱۳۸۰ش.
۱. ابن بابویه، محمد بن علی، الخصال، تصحیح: علی اکبر غفاری، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۶۲ش.
 ۲. برقی، احمد بن محمد، المحاسن، قم، دارالکتب الاسلامیه، بی‌تا.
 ۳. بلوردی، طیبیه، نگاه از منظر اسلام: بررسی فقهی، روایی و عملی نگاه، چاپ دوم، قم، انتشارات زائر، ۱۳۸۸ش.
 ۴. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، قم، انصاریان، ۱۳۸۳ش.
 ۵. جباری، طاهره، فقه و زندگی ۱۸: احکام و آداب حجا و عتاف، قم، نور السجاد، ۱۳۸۸ش.
 ۶. جوادی آملی، عبداللّه، مفاتیح الحیاه، قم، چاپ یکصد و چهل و سه، قم، اسراء، ۱۳۹۲ش.
 ۷. حر عاملی، محمد بن الحسن، تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، قم، آل البیت، ۱۴۱۴ق.
 ۸. خامنه‌ای، علی، رساله اجوبه الاستفتائات، چاپ نهم، تهران، پیام عدالت، ۱۳۸۹ش.
 ۹. دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ تهران، بی‌تا.
 ۱۰. دهقانی، محسن، درسنامه حجاب، قم، ما دو تا، ۱۳۹۱ش.
 ۱۱. دلمی، حسین بن محمد، ارشاد القلوب، قم، الشریف الرضی، ۱۳۷۱ش.
 ۱۲. رکنی لموکی، محمد تقی، احکام آراستگی ظاهری، قم، سپاه پاسداران اسلامی، ۱۳۸۶ش.
 ۱۳. طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، ترجمه: سید محمد باقر موسوی همدانی، قم، انتشارات اسلامی، بی‌تا.
 ۱۴. طبرسی، رضی الدین، مکارم الاخلاق، تحقیق: محمد الحسین الاعلمی، بیروت، مؤسسه الاعلمی للمطبوعات، بی تا.
 ۱۵. طوسی، ابی جعفر محمد بن الحسن، تهذیب الاحکام فی شرح المقنعه للشیخ مفید، تحقیق: محمد جواد الفقیه، بی جا، دارالاصول، بی تا.
 ۱۶. عارفی جو، مهدی، نقش و جایگاه زینت و تجمل در سبک زندگی اسلامی، اصفهان، مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه، بی‌تا.
 ۱۷. فیض کاشانی، محمد محسن، الشافی فی العقاید و الاخلاق و الاحکام، تلخیص: مهدی الانصاری القمی، تهران، دار النشر اللوح المحفوظ، ۱۳۸۷ش.
 ۱۸. کلینی، ابی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق، متن و ترجمه فروع کافی، ترجمه: محمد حسین رحیمیان، قم، قدس، پاییز ۱۳۸۸ش.

۱۹. گروهی از نویسندگان حدیث زندگی، جوان، هیجان و خویشتن داری، قم، مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، بی‌تا.
۲۰. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار علیهم السلام، چاپ دوم، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ق.
۲۱. محدثی، جواد، اخلاق نبوی، تهران، مشعر، ۱۳۸۶ش.
۲۲. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه با ترجمه فارسی، ترجمه: حمیدرضا شیخی، چاپ دهم، قم، سازمان چاپ و نشر دارالحدیث، ۱۳۸۸ش.
۲۳. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار شهید مطهری مسأله حجاب، تهران: صدرا، ۱۳۹۰ش.
۲۴. مرکز ملی پاسخگویی به سؤالات دینی، پرس و جو با موضوع زنان، بی جا، مرکز پاسخگویی به سؤالات دینی، بی‌تا.
۲۵. منذری، عبدالعظیم بن عبد القوی، الترغیب و الترهیب من الحدیث الشریف، بیروت، دار الجیل، بی تا.
۲۶. نمازی، علی، مستدرک سفینه البحار، تصحیح: حسین بن علی النمازی، قم، نشر الاسلامی التابعه لجماعه المدرسین به قم المشرفه، بی‌تا.
۲۷. ویسی، غلامرضا، آسیب شناسی خانواده، تهران، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نمایندگی ولی فقیه مرکز تحقیقات اسلامی، بی‌تا.
۲۸. هندی، علاء الدین علی المتقی بن حسام الدین، کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال، بیروت، بی‌تا.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی